

AUGUSTUS
2013 jaargang 1

BUITENGELUK

het groeiende buitenbelevings boek

BUITENGELUK

het groeiende buitenbelevings boek

Door de bomen het bos niet meer kunnen zien, dit geldt tegenwoordig zeker voor het internet. Informatie vinden over planten, dieren, natuurgebieden en leuke plekjes in Nederland is bijna onmogelijk geworden, elke vereniging, stichting, provincie en dorp of stad heeft zo zijn eigen website. Het is behoorlijk versnipperd, in dit boek willen we u helpen bij het vinden van leuke buiten belevingen.

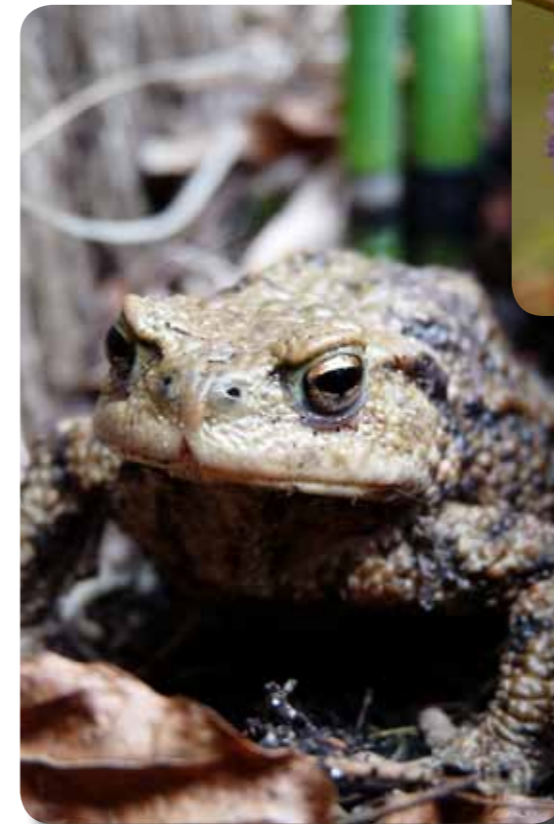
Buitengeluk is een groeiend buiten-belevings boek, met als doel u te informeren over het gene wat u buiten kunt tegenkomen. Leuke plekjes om te bezoeken, leuke buiten weetjes, hoe u tuinplanten moet onderhouden en waar ze kunnen worden toegepast. Informatie over de flora en fauna in Nederland. Elke maand staat er een nieuwe buitenactiviteiten-, moestuin- en tuinkalenders in. In de loop van het jaar breidt het boek zich steeds verder uit met nieuwe hoofdstukken, planten, dieren, enz.

4	Tuinkalender
5	Moestuinkalender
6 t/m 17	Dieren
18 t/m 31	Vaste planten
32 t/m 41	Heesters
42 t/m 47	Leuke plekjes om te bezoeken
48 en 49	Buiten - dingentjes voor kinderen
50 en 51	Tuinbonnen
52	Schetsservice en Onze gegevens

Eén van de inspiratiebronnen

*Dieren, je kan ze
zomaar tegen komen*

Veel buitenplezier toegewenst,
Wander van Laar
Bedenker en initiatiefnemer van Buitengeluk

Tuinkalender Augustus/september

Iris

De Iris germanica (baardiris) kan nu gescheurd worden.

Lavendel

De uitgebloeide bloeiaren van de lavendel mag je net boven het blad snoeien

Zaden verzamelen

Nu is het een mooie tijd om zaden te oogsten. Bewaar ze gedurende de winter op een droge plek.

Hagen snoeien

Voor de laatste keer de hagen snoeien. De groei is er nu bijna uit. Snoei met bewolkt weer, de zon is nog steeds erg krachtig en kan nog verbranding en indroging veroorzaken.

Groenblijvende hagen nooit na augustus snoeien, want dat gaat ten koste van de winterhardheid.

Snoei alle snoeivormen van heesters zoals buxus, liguster, Ionicera, Taxus voor de laatste keer dit jaar.

Onkruid

Verwijder het onkruid uit de tuin. Als u in deze maand het onkruid nog even goed aanpakt zit het onkruid gebeuren er voor dit jaar weer bijna op. De aankomende maanden is de ontwikkeling van nieuw onkruid bijna nihil.

Gazon

Terug van vakantie en het gras erg lang, maai dan eerst in een hogere maaistand en pas na enkele dagen op de normale maaihoogte.

Vooraf in de avonduren maaien, de zon is nog steeds erg krachtig en kan dus nog steeds verbranding schade veroorzaken.

Stekken

Vanaf het einde van de maand kunt u kuipplanten en de Buxus stekken.

Voor de rest, vooral nog genieten van het buiten zijn.

Moestuinkalender Augustus/september

Pruimen en kersen snoeien

Snoeien van pruimen en kersen is namelijk in de nazomer, direct na de pluk. Er wordt zeker nooit in de winterperiode gesnoeid ! Snoei je toch in de wintermaanden, dan duurt het te lang voordat de wonden genezen zijn en kunnen allerlei schimmelinfecties ontstaan.

Bramen snoeien

Bramen dragen voornamelijk op de twejarige scheuten die in de vorige zomer gegroeid zijn.

De twejarige stengels sterven af nadat ze vrucht gegeven hebben, snoeien is daarom erg makkelijk; de oude stengels die vrucht gedragen hebben worden weggesnoeid. De jonge stengels moeten in de zomer goed worden aangebonden om beschadiging te voorkomen.

Zomersnoei kiwi

De zijtakken worden in augustus gesnoeid op 6 à 7 bladeren na de vrucht. Dit doen we om niet al te veel energie te verliezen aan groei van de scheuten. Scheuten die geen vruchten dragen kunnen al eerder in de zomer geheel worden weggebrokken.

Appels en peren

Nu nog even snel de te kleine appels en peren verwijderen. De overgebleven vruchten worden hierdoor groter.

Stekken

Augustus is de ideale maand om bomen en heesters te stekken.

Oogsten.

Deze maand kan er veel geoogst worden, vanaf nu komen er stukken braak te liggen. Het toepassen van een groenbemester kan nog net. Voor de rest, plannen maken voor volgend jaar. Het braak liggende stuk vooral goed onkruid vrij houden. Kleigrond voor de winter omspitten.

Water

Water geven en nog eens water geven, In augustus kan het behoorlijk droog worden, Let goed op, dat er niets gaat verdrogen.

Mest

In de herfst organische mest toevoegen. Nu alvast regelen.

Zaaien

Deze maand kan je beginnen met zaaien voor het volgende jaar. Denk hierbij aan: snijbiet maar ook kolen en lente-uitjes.

Planten

Andijvie, bloemkool, boerenkool, broccoli, ijsbergsla, knolraap, koolrabi, prei, spinazie

Zaailingen

Gewassen die aan het begin van de zomer zijn opgekweekt, moeten nu worden uitgeplant.

Klusjes

Herfstprei aanaarden, Winterprei planten, Buiten tomaten en klimbonen toppen.

Groenbemesting verbetert de grondkwaliteit en voorkomt onkruidgroei. Denk hierbij aan rode klaver, luzerne en eenjarige lupine. Spit ze in het najaar door de grond.

Maak de opslagplaats voor fruit schoon, controleer of deze droog en luchtig zijn en bestand tegen ongedierte.

Schoffel of wied regelmatig om onkruidgroei tegen te gaan

Haal alle resten van geoogste groenten goed weg om ongedierte en ziektes te voorkomen.

Kruiden oogsten om te laten drogen.

Oogst bonen en peulen wanneer ze nog jong en mals zijn, wanneer je ze laat hangen worden ze taai en draderig.

Nu nog zaaien

Rapen, radijs, kropsla, wortelen, spinazie, tuinkers.

Klein fruit

Frambozen, bessen, aardbeien zijn nu in overvloed rijp. Heerlijk van te eten, maar ook om te kijken welke je wilt conserveren. Waar je jam van wilt maken of op siroop wilt zetten.

Het konikpaard

De levendbarende hagedis (Zootoca vivipara)

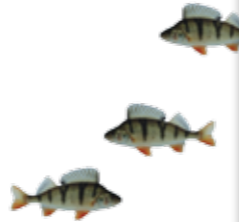
De dagpauwoog (Aglais io)

Schotse hooglander

De blauwe pauw (Pavo cristatus)

De Baars (Perca fluviatilis)

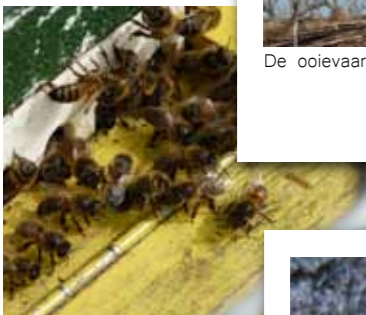
De rugstreeppad (Bufo calamita)

Charolais-rund

De ooievaar (Ciconia ciconia)

Bijen

De gewone pad of bruine pad (Bufo bufo)

HOOFDSTUK DIEREN

Slak

De Turkse tortel (Streptopelia decaocto)

Galloway Rund

De Kruisspin (Araneus diadematus)

kippen

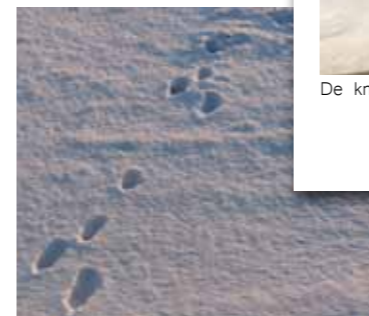
De knobbelzwaan (Cygnus olor)

De kleine vos (Aglais urticae)

De gewone wesp (Vespula vulgaris)

Afdrukken van de haas (Lepus europaeus)

Gewone zeehond (Phoca vitulina)

Het Gewone varken (Sus scrofa domesticus)

De citroenvlinder (Gonepteryx rhamni)

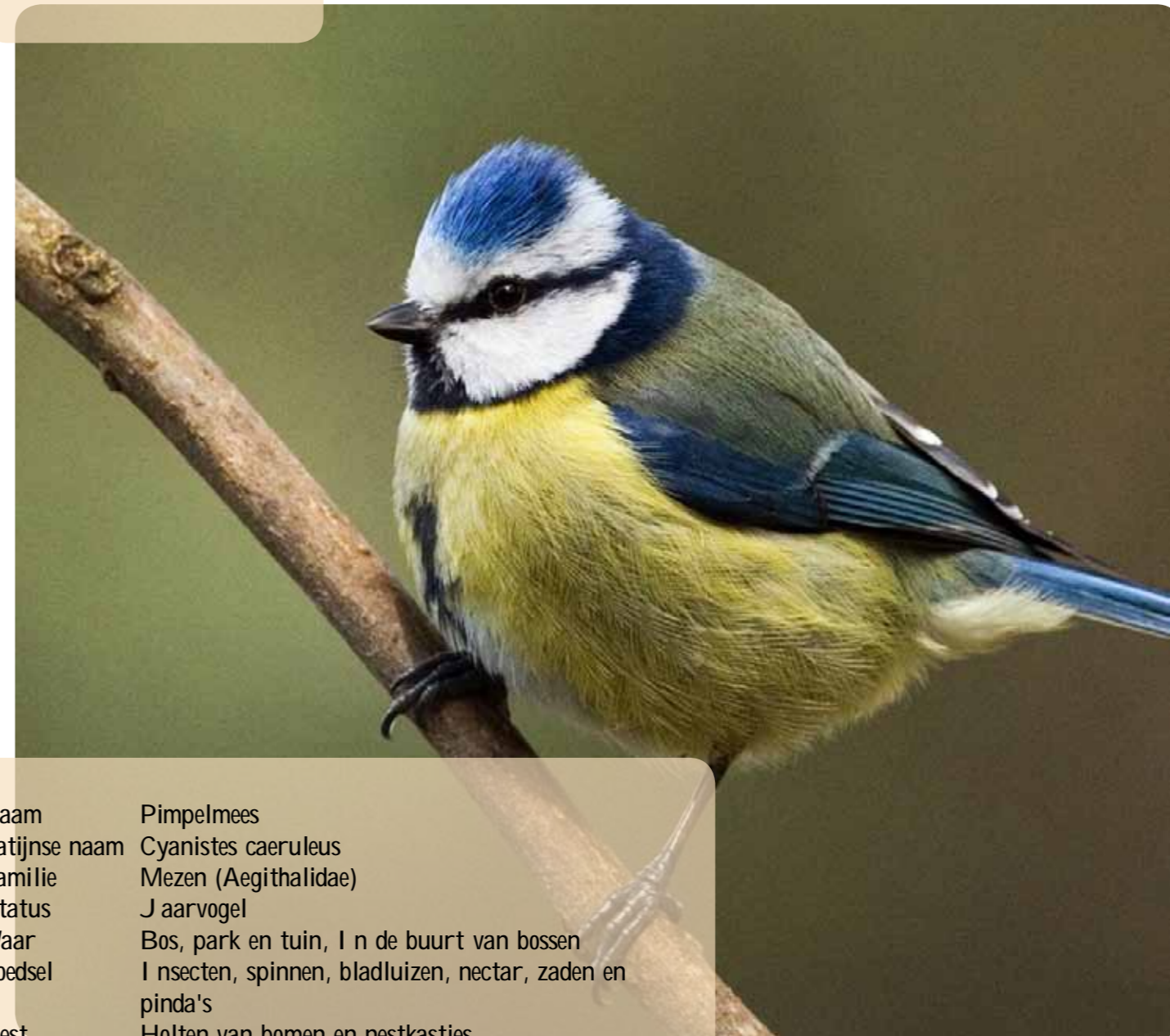
Koolmees

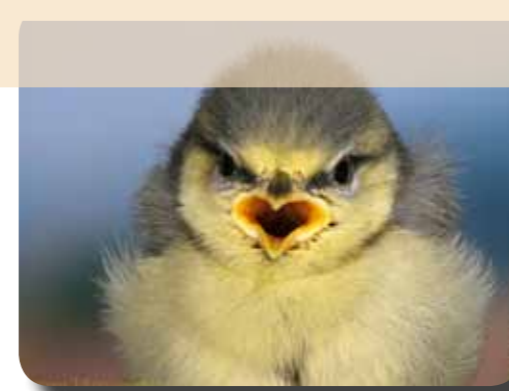
Naam	Koolmees
Latijnse naam	Parus major
Familie	Mezen (Paridae)
Status	Jaarvogel
Waar	Bos, park en tuin
Voedsel	Insecten en hun larven, in de winter zaden
Nest	Boomholten (knotwilg) en nestkastjes
Broedperiode	Half april tot juni
Aantal legsels	Een tot twee legsels
Aantal eieren	Acht tot dertien eieren per legsel
Broedparen	500.000 tot 600.000 in Nederland (meeting 1998-2000)
website	www.vogelbescherming.nl en www.vogelvisie.nl

Pimpelmees

Naam	Pimpelmees
Latijnse naam	Cyanistes caeruleus
Familie	Mezen (Aegithalidae)
Status	Jaarvogel
Waar	Bos, park en tuin, in de buurt van bossen
Voedsel	Insecten, spinnen, bladluizen, nectar, zaden en pinda's
Nest	Holten van bomen en nestkastjes
Broedperiode	Eind maart tot in juli
Aantal legsels	Twee tot drie legsels
Aantal eieren	Acht tot veertien eieren per legsel
Broedparen	275.000 tot 325.000 in Nederland (meeting 1998-2000)
website	www.vogelbescherming.nl en www.vogelvisie.nl

Staatmees

Naam	Staatmees
Latijnse naam	Aegithalos caedatus
Familie	Mezen (Aegithalidae)
Status	Jaarvogel
Waar	Bos, park en tuin.
Voedsel	Insecten, rupsen, bladluizen en in de winter zaden
Nest	Bolvormig, bouwen dit zelf van o.a. mosjes
Broedperiode	Eind maart tot in mei
Aantal legsels	1 legsels
Aantal eieren	Acht tot twaalf eieren per legsel
Broedparen	30.000 tot 40.000 in Nederland (meeting 1998-2000)
website	www.vogelbescherming.nl en www.vogelvisie.nl

Kuifmees

Naam	Kuifmees
Latijnse naam	Lophophanus cristatus
Familie	Mezen (Paridae)
Status	Jaarvogel
Waar	Bos, park en tuin. In de buurt van naaldbomen.
Voedsel	Insecten, rupsen, bladluizen en in de winter zaden
Nest	Holte, vooral in dode berkenbomen
Broedperiode	Half april tot in mei
Aantal legsels	meestal 1, soms twee legsels
Aantal eieren	Vier tot acht eieren per legsel
Broedparen	20.000 tot 30.000 in Nederland (meeting 1998-2000)
website	www.vogelbescherming.nl en www.vogelvisie.nl

De Vlinderstichting beschermt vlinders

In Nederland hebben veel van deze vlinders het zwaar. De Vlinderstichting doet er alles aan om de vlinders in Nederland te beschermen. Dat is hard nodig. Want veel bedreigde vlindersoorten in kleine leefgebiedjes balanceren op de rand van uitsterven. En weg is weg! Ook u kunt De Vlinderstichting steunen.

Meer weten?

Kijk op www.vlinderstichting.nl.

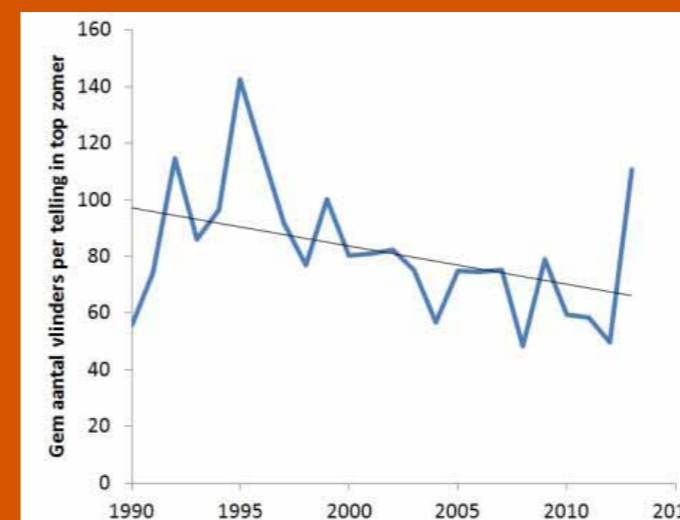
De grafiek laat nog wat anders zien: de vlinderstand loopt vanaf 1990 langzaam maar voortdurend achteruit. Er zijn fluctuaties, betere en slechtere jaren, maar de trend (de lijn in de grafiek) is duidelijk negatief. Tot 2013. Een jaar waar, achteraf bekeken, alles op zijn plek viel. Een koude winter, een koel en laat voorjaar waardoor de vegetatie langzaam begon te groeien en er altijd voldoende voedsel van goede kwaliteit voor de rupsen was, en medio juni sloeg het weer om en kregen we een lekkere warme zomer, waardoor de vlinders volop konden vliegen. En dat deden ze ook, zoals iedereen heeft kunnen zien.

2013 goede vlinderzomer, maar trend gaat naar beneden

Wie deze zomer in Nederland bleef, heeft heel veel vlinders kunnen zien. Het lijkt een erg goed vlinderjaar te zijn. Is dit ook zo? En betekent dit dat het nu goed gaat met de vlinders? Reliëf aanbrengen, zodat er verschillende omstandigheden ontstaan waar planten kunnen groeien.

Om te kijken of het inderdaad een goed vlinderjaar is moeten we het Landelijk Meetnet Vlinders gebruiken. Al sinds 1990 worden in dit Meetnet de vlinders op een standaard manier geteld en zijn de gegevens dus goed vergelijkbaar. In onderstaande grafiek staat per jaar het gemiddeld aantal vlinders van de drie beste weken in de zomer. De grafiek laat zien wat we al dachten: het is een prima vlinderjaar. 2013 wordt met gemak de beste vlinderzomer van deze eeuw (vanaf 2000) en verslaat andere goede zomers als 2003 en 2006 ruim. Maar we zien in de grafiek ook dat een heel rijtje zomers in het midden van de jaren negentig even goed of zelfs nog beter waren. De zomer van 2013 is dus een puike vlinderzomer, maar in de jaren negentig was het een heel gewone vlinderzomer geweest en niet eens de beste.

Gemiddeld aantal vlinders per telling in top zomer (bron: Landelijk Meetnet Vlinders)

De vlinderstand in ons land wordt gestuurd door de kwaliteit en hoeveelheid geschikt leefgebied én daar bovenop komen de jaar-op-jaar fluctuaties door het weer. Dat leidt soms tot hele goede vlinderjaren (zoals 2013, of het absolute topjaar 1995), en soms tot heel slechte vlinderjaren (zoals 2012 dat een van de slechtste vlinderjaren sinds 1990 was). De kwaliteit en hoeveelheid geschikt leefgebied leiden tot de langdurig dalende trend (de lijn in de grafiek): er is steeds minder ruimte voor vlinders en die ruimte is vaak ook slechter dan 20 jaar geleden. Het weer veroorzaakt vervolgens de rimpelingen in die langetermijntrend: de jaar-op-jaar schommelingen tussen betere en slechtere jaren.

Aan het basisprobleem (minder en slechter leefgebied) is in 2013 niets veranderd, maar het weer zat nu eens enorm mee. Dat geeft een heerlijk positief zomer gevoel, maar mag ons niet in slaap sussen. We hebben het onderliggende basisprobleem nog steeds niet onder controle, en er is een reëel risico dat als volgend jaar niet alles meezit met het weer, we maar weinig vlinders zullen zien. Maar op dit moment kan iedereen nog genieten van het ultieme zomer gevoel, want nog steeds vliegen er rond de vlinderstruiken heerlijk veel vlinders.

Het Landelijk Meetnet Vlinders is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitorring (NEM), in opdracht van het Ministerie van EZ. Dankzij dit meetnet kunnen we de ontwikkelingen in de vlinderstand nauwgezet volgen. Alle hulp en medewerking is welkom. Wilt u meedoen, dan kunt u zich aanmelden bij De Vlinderstichting.

Er zijn weer luzernevlinders

Wie regelmatig buiten komt kan het niet ontgaan zijn: er zijn ineens luzernevlinders. Gele en vooral oranje luzernevlinders lijken grote haast te hebben en soms zie je alleen een geeloranje schicht langsvliegen.

De luzernevlinders zijn vooral goed op naam te brengen met de kleur van de bovenkant. Die is (dat zal niemand verbazen) oranje of geel. Wie het moet doen met alleen de onderkant heeft een groter probleem, dat valt nog niet altijd mee. Bovendien gaan ze eigenlijk altijd zitten met de vleugels naar boven geklapt, waardoor je de karakteristieke bovenkant niet ziet. Als vuistregel geldt dat bij de onderkant van de oranje luzernevlinder de voorvleugel iets donkerder is dan de achtervleugel, en bij de gele luzernevlinder andersom. Het kan moeilijk zijn om het verschil te zien tussen de vrouwtjes van de gele luzernevlinder en de witgele vorm helice van de oranje luzernevlinder.

Al komen er elk jaar wel luzernevlinders tot in Nederland, de aantallen verschillen enorm van jaar tot jaar. Het zijn dan ook trekvinders: ze komen uit andere landen soms tot bij ons, kunnen zich hier in de zomer voortplanten, maar weten normaal gesproken de winter bij ons niet te overleven. De atalanta en distelvlinder zijn ook voorbeelden van trekvinders.

De oranje luzernevlinders komen uit het Middellandse zee gebied. Daar kunnen ze op vorstvrije plekken de winter doorkomen en gaan zich dan in het vroeg voorjaar noordwaarts uitbreiden. En dit jaar zat het mee. Tot ver in Spanje was het vochtig en koel, en de oranje luzernevlinders vonden sappige klaver- en luzernevelden. Ze plantten zich enorm goed voort, en de volgende generatie trok verder noordwaarts. En ook in Frankrijk groene landschappen. En toen de wind in juni naar het zuiden draaide en warme lucht naar ons blies, kwamen de eerste luzernevlinders bij ons aan. Die legden eitjes en die kwamen eind juli uit. Aangevuld met trekkers uit het zuiden vliegen ze nu overal in ons land. Ze gaan zich weer voortplanten en proberen nog een generatie te produceren, die dan in september en oktober nog vliegt. Tot de eerste nachtvorst een eind zal maken aan onze luzernevlinders.

Gele luzernevlinders hebben een andere oorsprong. In Frankrijk zijn er niet zoveel en in België worden ze opvallend genoeg minder gemeld dan in Nederland. Maar ga je oostwaarts dan vind je in Duitsland soms al flink wat gele luzernevlinders. Nog verder vind je soms nog meer, luzernevelden die bijna bewegen van de gele luzernevlinders. In Engeland daarentegen is dit een uiterst zeldzame trekvinder. Dat alles suggereert dat onze gele luzernevlinders vermoedelijk een oostelijke oorsprong hebben. Ze kunnen dan ook wel goed tegen nachtvorst, maar slecht tegen ons regenachtige zeeklimaat. Het zijn meer vlinders van een landklimaat. Ook zij zullen zich nog een keer voortplanten en proberen te overwinteren als rups. En een paar zullen het wellicht redden, maar echt meer dan een jaar of zo is het nog nooit gelukt.

Maar de komende twee maanden kan iedereen genieten van luzernevlinders. Let op de bovenkant want dan weet u eigenlijk al of het een gele of oranje is. En geef uw waarnemingen door via tel-mee.nl of waarneming.nl.

Duizenden vlinders tijdens tuinvlindertelling 2013

De tuinvlindertelling 2013 was een enorm succes. Er deden meer dan 6000 tuinen mee en daarin werden meer dan 160.000 vlinders geteld. Duidelijke winnaar was de dagpauwoog, die in vrijwel alle tuinen werd gezien. Zilver was voor de gamma-uil, een dagactieve nachtvlinder die dit jaar bijzonder talrijk is in ons land. Op de derde plaats kwam het klein koolwitje.

Vooraf in de drie noordelijke provincies en in Zeeland werden veel vlinders gezien (gemiddeld meer dan 35 per tuin). De minste vlinder zijn gemeld uit Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, maar dat komt ten dele omdat juist daar de gamma-uil wat minder talrijk was.

Hoeveel vlinders?

Het was mooi weer, en dat zorgde voor veel vlinders. En hoe groter de tuin, hoe meer vlinders er geteld werden. Op het platteland komen meer vlinders in de tuin voor dan in het stadcentrum, bleek uit de telling. Dat was geen verrassing. Toch werden in een heel klein stadstuintje gemiddeld nog 16 vlinders geteld van vijf soorten, zeker als je er een buddleia (vlinderstruik) in hebt staan.

Zeldzame vlinders gezien

Tussen alle vlinders zaten ook een paar spectaculaire waarnemingen. Zo werden er 22 keizersmantels gezien, een soort die jaren lang was uitgestorven in Nederland en langzaam probeert om terug te komen. Ook de meer dan 800 koninginnenpages hebben veel mensen blij gemaakt. Volgens velen onze mooiste vlinders.

Ook werden overal in het land heivlinders gemeld. Normaal gesproken geen soort die je in de tuin ziet, maar door de aanhoudende droogte vinden heivlinders onvoldoende voedsel op de heide. Ze gaan dan zwerven, en komen dan ook in tuinen terecht.

In Overijssel werd een zilveren maan gemeld, een zeldzame vlinder. De tuin waar de vlinder werd gezien ligt in de buurt een natuurgebied, waar deze vlinder voorkomt.

Geranium magnificum Rosemoor

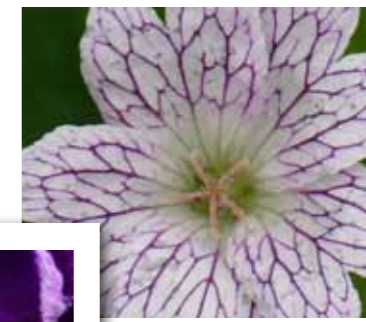
Hemerocallis Chloe's Child

Helleborus argutifolius

Heuchera Peach Flambe

Geranium versicolor

Euphorbia griffithii Dixter

Hosta Blue Dimples

Iris germanica Night Owl

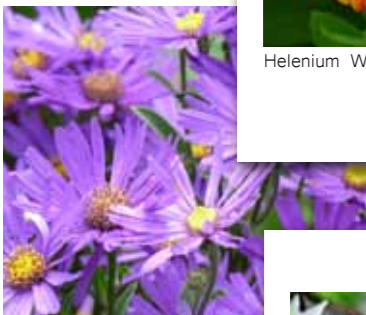
Echinops ritro Veitchs Blue

Helianthus Waldraut

Dicentra spectabilis

Aster amellus Veilchenkonigin

HOOFDSTUK VASTE PLANTEN

Eupatorium rugosum Chocolate

Cynara scolymus

Coreopsis verticillata Moonbeam

Astrantia major Roma

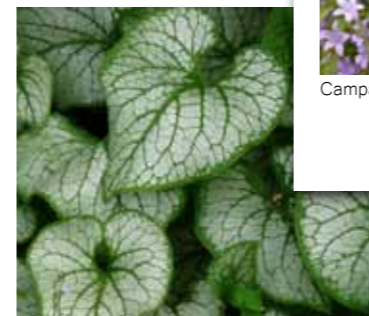
Lavandula angustifolia

Campanula portenschlagiana

Anemone hybrida Konigin Charlotte

Brunnera macrophylla Jack Frost

Centaurea montana

Dictamnus albus

Astilbe chinensis Pumila

Chelone obliqua Rosea

Vaste planten

Inleiding

De standplaats

De verzorging

Het gebruik

De soortenindeling

Alfabetische volgorde assortiment:

- A Vaste planten
- B Kruiden
- C Varens

Vaste planten ruiken, voelen en zien:

Trompenburg Tuinen & Arboretum, Honingerdijk 86 (beneden), 3062 NX Rotterdam (www.trompenburg.nl).

Het Von Gimborn Arboretum, Velperengh 13, 3941 BZ Doorn (www.gimbornarboretum.nl).

Arboretum Belmonte, Generaal Foulkesweg 94, 6703 DS Wageningen (www.arboretum-belmonte.nl).

Arboretum De Dreijen, Generaal Foulkesweg 37, 6703 BL Wageningen (www.botanischetuinen.wur.nl/NL/dreijen).

Hortus Botanicus Amsterdam, Plantage Middenlaan 2 a, Amsterdam (dehortus.nl)

Arboretum Poort-Bulten, Losserssestraat 70a, De Lutte (www.arboretum-poortbulten.nl)

Botanische Tuin TU Delft, Poortlandplein 6, Delft

Hortus botanicus Leiden, Rapenburg 73, Leiden (www.hortusleiden.nl)

Botanische Tuinen Universiteit Utrecht, Budapestlaan 17, Utrecht (www.bio.uu.nl/bottuinen)

De Tuinen van Appeltern,

Wilt u vaste planten aanschaffen? Kijk dan dan in onze webshop, klik op de banner tuinplanten en daarna klikt u op de banner vaste planten. (Hier vindt u duizenden soorten vaste planten).

KRUIDEN

T

Thymus vulgaris

Tijm, (Thymus vulgaris), is de smaakmaker in de keuken en heeft een sterke geneeskrachtige werking. Naast de originele tijm kennen we ook Citroentijm. De oorsprong van tijm ligt in de landen rond de Middellandse-Zee. De oude beschavingen maakten veelvuldig gebruik van dit populaire kruid. Tijm komt van het Griekse thymos dat kracht betekent. De Grieken gebruikten het om hun spijzen te verfijnen en als wierook in hun tempels. De Romeinen wisten dit plantje te waarderen in hun keuken maar ook in de huisapotheek. Tijm was het symbool van moed en dapperheid. In de keuken is tijm een ideale combinatie met laurier en peterselie. Stoofpotjes, wildgerechten, pasta's, vegetarische gerechten, spaghetti'saus, tijm hoort erbij. Het kruid kan met mate meekoken. Ook bij marinades, gerechten met wijn en bij de inmaak van olijven, wordt tijm gebruikt. Door de ontsmettende en anti-bacteriële werking is tijm onmisbaar in de homeopathie. Het kruid helpt bij spijsverteringsproblemen, gebrek aan eetlust, slapeloosheid, depressie of migraine. Problemen met ademhalingswegen, griep, bronchitis en hardnekkige hoest, kunnen worden verlicht met siroop op basis van tijm. Zaaien: Tijm bloeit van mei tot oktober en is een geliefde plant voor de bijen. Tijm vraagt om een zonnige, droge standplaats met bij voorkeur een kalkhoudende grond. Het is het beste tijm om de twee a drie jaar te verplanten, zo houdt het zijn sterke aroma. Het keukenkruid laat zich prima zaaien, maar het duurt een paar jaar voordat er een volwassen struik komt.

Mentha

KRUIDEN

M

Munt behoort tot de lipbloemenfamilie of lamiaceae. Munt is een gemakkelijk kruid voor in de tuin. Het houdt muggen op afstand en is te verwerken in veel dranken en gerechten. Munt bestaat uit verschillende soorten. Er zijn er tal van kruisingen voorhanden: Groene munt (*Mentha spicata*), appelmunt of witte munt (*Mentha suaveolens*), akkermunt (*Mentha arvensis*), Pepermunt (*Mentha x Piperita*) en wollige munt (*Mentha x Rotundifolia*). Sommige muntsoorten komen voor in Australië en Noord-Amerika, andere zijn afkomstig uit Europa en Azië. De meeste soorten zijn zonder problemen in eigen tuin te kweken. In de vrije natuur wordt het kruid niet meer zo vaak aangetroffen. Munt is een functioneel kruid. Het houdt plaagdieren weg, geeft een prettige geur in de linnenkast en het zorgt voor muggenvrije avonden. De geneeskrachtige werking van munt is veelzijdig. De etherische olie van pepermunt kan worden aangewend bij tal van klachten, zoals maagklachten, verkoudheid, koorts, astma, tandpijn, diarree, sinusitis en hoofdpijn. Zaaien: Munt houdt van koele, vochtige plaatsen. In dat opzicht is Nederland uitermate geschikt voor de teelt van munt. Bij het planten van munt moet rekening worden gehouden met woekering. De plant vermeerderd zich namelijk via uitlopers: dit zijn wortelachtige stengels die ondergronds groeien en scheuten vormen. Gebruik potten of plastic zakken om woekeren tegen te gaan. Kies voor het planten van munt voor een goed doorlatende grond met veel humus of compost. Plant munt minstens dertig centimeter uit elkaar en geef ruim water. In de winter moet de munt worden verpot naar een kas of in een koele plaats in huis.

Anethum graveolens

KRUIDEN

A

Dille, (*Anethum graveolens*) is een oude kruidenplant. Oorspronkelijk is het afkomstig uit het Midden-Oosten en Zuid-Europa. Vroeger was dit keukenkruid vooral bekend vanwege de geneeskrachtige werking bij zowel de Egyptenaren, Grieken als bij de Romeinen. Men maakte gebruik van zowel de bladeren als van de zaden. Dille is vermoedelijk door monniken in de rest van Europa verspreid. Tijdens de middeleeuwen werd dille gebruikt in de strijd tegen heksen. Het kruid heeft zich in de keuken onmisbaar gemaakt. In de Scandinavische landen wordt dille veel gebruikt in de gerechten, vooral bij visgerechten. De naam Dille komt van het oud-Saksisch woord Dilarm, dat vrij vertaald 'in slaap wiegen' betekent. Dille behoort tot de familie van de schermvormige waartoe ook wortels, selder en peterselie toe behoren. Het plantje heeft een holle, glimmende stengel waarop de bladeren geveerd, breekbaar en draadachtig zijn; de groengele schermvormige bloemen zijn zeer geliefd bij bloemisten en schitteren in vele bloemstukken. Dille is ook te vinden in de vrije natuur waar het zich gemakkelijk laat verwilderen. Dille werkt genezend bij overtollige darmgassen, is hoestwerend en rijk aan vitamine C. De zaden als thee gebruiken, bevordert een goede nachtrust. Ook bij borstvoeding werkt dit kruid goed. Zaaien: Dille verkiest een zonnige plaats en groeit het best in vochtige, goed doorlaatbare en humusrijke grond. Ook in potten of bakken is dit plantje te kweken, mits voldoende water en voedsel beschikbaar is. Het zaaien kan het beste direct ter plaatse gebeuren omdat dille zich moeilijk laat verplanten door zijn pinachtig wortelgestel. Een ideale periode hiervoor is april-mei, en moet gebeuren op een afstand van 30 cm. Na twee weken gaan de zaden kiemen. Uitdunnen op 20 cm geeft forse, stevige planten. Dille is weinig gevoelig voor insecten. Het beschermt zelfs tegen bladluizen.

Matricaria chamomilla

KRUIDEN

M

Anthriscus cerefolium

KRUIDEN

A

Kamille, Echte kamille wordt op grote schaal geteeld in Oost-Europa en groeit in heel Europa in het wild. De plant bloeit in volle weide en korenvelden, aan wegkanten, op zonnige heuvels en op puinplaatsen. De plant bloeit vanaf mei tot augustus met aan de toppen bloemen met gele hartjes en witte kroonblaadjes die op het einde van de bloeitijd naar onder buigen. Echte kamille heeft gladde, rechtopstaande bleekgroene dunne stengels en wordt 25 tot 40 cm hoog. De bladeren, met smalle lijnvormigeslippen, staan traspgewijze over de lengte van de vertakte stengels. De plant is éénjarig en heeft generfde zaadjes. De naam kamille komt van een Grieks woord dat grondappel betekent en verwijst naar de appelgeur. In Spanje wordt echte kamille gebruikt bij de bereiding van een sherry die appeltje wordt genoemd. Dit is tevens de Spaanse naam voor de kamille. Echte kamille is van het geslacht Matricaria, de naam Matricaria stamt uit het Latijns (matrix betekent baarmoeder) en komt van de vroegere toepassing bij een onregelmatige menstruatie. De echte kamille heeft meestal een vrij sterke geur. Van de gedroogde kamille wordt thee gezet voor onder andere mondspoeling. Zaaïen: De standplaats voor echte kamille is zonnig. De zaden in de volle grond dun uitzaaien vanaf maart. Het zaad alleen aandrukken, niet afdekken. De kiemduur is twee tot drie weken. Na opkomst uitdunnen door ze 30 cm uit elkaar te planten.

Kervel, (Anthriscus cerefolium) heeft de smaak van anijs. Niet voor niets is dit keukenkruid enorm populair, zowel in de Belgische maar ook in de Franse keuken. Met kervel kan de gebruiker veel doen: warme sauzen, soepen, dipsausjes, schotels versieren, kervel past hier overal prima bij. De kervel niet laten meekoken anders verliest hij zijn aroma. Dus alleen op het einde van de bereiding toevoegen. De inheemse plant is afkomstig uit de landen rond de Middellandse-Zee en West-Azië en werd door de Romeinen naar het noorden meegebracht. Deze laatste gebruikten kervel vooral als geneesmiddel. In de middeleeuwen trof men dit kruid aan in de kloostertuinen. Kervel is een winterharde plant en familie van peterselie. Hierdoor behoort het tot de familie van de schermbloemigen. Deze tot 70 cm hoge plant, met samengestelde bladeren die onderaan zacht behaard aanvoelen, geeft witte bloemen. Op het moment van de bloei verliest de plant zo goed als volledig zijn aroma. Kervel is al vanaf oudsher bekend om zijn bloedzuiverende en urineafdrijvende eigenschappen. Het heeft een heilzame werking op de luchtwegen, dit vooral bij ontstekingen op de bronchiën en bij astmatische problemen. Vers sap helpt bij keelpijn. In de middeleeuwen werd kervel inwendig gebruikt bij leveraandoeningen, darmkoliekenen uitwendig bij oogontstekingen en aambeien. Kervel is tevens een rijke leverancier van vitamine C en bevat veel koolhydraten. Zaaïen: Kervel vraagt om een vochtige, goed doorlaatbare en humusrijke grond en een licht beschaduwde plaats. Bij voldoende organische meststoffen vóór de teelt, is een rijkelijke oogst gegarandeerd. Vanaf maart kan men beginnen met buiten zaaien, dit tot ver in de zomer. Zaai om de acht weken om verse kervel voorhanden hebben. Zaai de lange, dunne en zwarte zaden niet te dicht op de rij. Dit laatste is nodig voor mooie planten. Je kan zowel breedwerpig als in lijnen zaaien met een tussenafstand van 15 à 20 cm. Bedek de zaden na de uitzaai met een dun laagje dekgrond. Hou de grond vochtig tot de kieming, door alles af te dekken met geperforeerde plasticfolie of doorgebruikt te maken van een vochtige jutedoek. Teelt binnenshuis kan in bakjes of in grote bloempotten waarin voedzame potgrond zit. Potscherven onderin de zaai recipiënt zorgen voor een goede afwatering. Zaaïen kan vanaf oktober en op dezelfde manier als buiten zaaien. Zet de zaailing na de kieming op een zonnige plaats. Bij het verschijnen van de eerste bloeistengels is het zaak de kervel op te ruimen. Tot slot nog een tip. Oogst de bladeren door ze vijf cm boven de grond met een scherp mes af te snijden. Dit leidt tot meerdere keren na elkaar oogsten.

Lavandula officinalis

KRUIDEN

L

Lavendel, (*Lavandula officinalis*) is een meerjarig kruid uit het Middellandse-Zeegebied. Al vanaf de 17de eeuw verbouwd en de Fransen lavendelvoor de parfuumindustrie. De Romeinen verzorgden erwonden mee en hiielden met het gewas vlooi en luizen op afstand. Vandaag de dag fleurt lavendel niet alleen de tuin op, in huizen in de keuken is lavendel een goede aanwinst. *Lavandula angustifolia* is de lavendelvariant die het meest in onze streken groeit. Het is een winterharde, groenblijvende vaste plant van ongeveer 55 cm hoog en 45 cm breed. Ze draagt aren met heldere, paarsblauwe bloemen en korte, smalle en aromatische grijze bladeren. De heerlijke geur van lavendel is het beste te gebruiken wanneer het kruid is gedroogd, door er bijvoorbeeld stoffen reukzakjes mee te vullen en deze in een kledingkast te gebruiken als natuurlijke parfum. Ook in de keuken is Lavendel toe te passen. Jonge blaadjes kunnen worden gebruikt bij de bereiding van lams- of schaaapvlees, in visgerechten en stoofschotels. Thee bereid van blad en stengels werkt rustgevend. Zaaïen: Lavendel zaaïen is mogelijk vanaf april tot juni in een zaaïbakje binnenshuis bij 20°C. Het kruid vraagt een relatief lange kiemduur, minimaal een viertal weken. Het is raadzaam de zaden vóór het zaaïen 30 minuten in water te laten weken. Dek het zaaïbakje af met huishoudfolie en plaats het op een lichte, warme plaats. Als er na 5-6 weken groene scheutjes verschijnen moet de folie verwijderd worden. Verspeen de plantjes als hun eerste echte blaadjes verschijnen en verplant ze na zes weken buiten op een zonnige plaats. Plantafstand is 25 x 25 cm. Lavendel bloeit vanaf het volgende jaar. Om de plant mooi compact te houden is het aan te raden deze te snoeien. Dat kan na de bloei, waarna er nog voldoende nieuwe scheuten kunnen worden gevormd voor de winter, of in het vroege voorjaar. Lavendel wordt veel gebruikt in combinatie met rozen; de geur houdt mieren en bladluis op een afstand.

Basilicum Dark Opal

KRUIDEN

B

Basilicum Dark Opal, Basilicum, dat vooral bekend is uit het Middellandse-Zeegebied kan uitsluitend eenjarig worden gekweekt. Het zijn mooie, decoratieve planten. Basilicum geeft smaak aan veel gerechten, die van zichzelf tamelijk neutraal van smaak zijn. De naam Basilicum (*Ocimum basilicum*) komt van het Griekse woord *basileus* en betekent koning. Met zijn aromatische bladeren is basilicum niet meer weg te denken uit de mediterrane en Aziatische keuken. Het wordt voornamelijk toegepast in pastasauzen (basilicum is hét bestanddeel in pesto), bij vlees- en visgerechten en in salades. Verder te gebruiken bij de inmaak van augurken. Basilicum werkt eetlustopwekkend. Het blad wordt vers of gedroogd (waarbij wel wat smaak verloren gaat) of ingevroren gebruikt. Pesto maak je zo: Maal de blaadjes fijn, doe er ook wat peterselie bij en overgiet alles met olijfolie. Dit vormt de basis waaraan eventueel nog allerlei ingrediënten kunnen worden toegevoegd: een teentje knoflook, peper, zout, parmesan of andere pittige kaas, pijnboomzaden of walnoten. Bewaar de pesto koelkastkoud in een gesloten pot. Voor lange bewaartijd, invriezen in kleine porties. Maar vers blijft pesto het lekkerst. Zaaïen: De basilicumzaadjes moeten in de periode half maart tot juli in een kweekbakje op een warme plek en na 5-6 weken, als vorstgevaar is geweken, buiten of in een bloempot uitplanten. Gebruik van versemest wordt afgeraden. Dit beïnvloedt de aroma van de plant. Basilicum groeit het beste op een warme en zonnige plaats, beschut tegen de wind. Plant de basilicum op afstanden van 20 x 20 cm. De grond tijdens de groei goed vochtig houden. Het verdient aanbeveling basilicum in potten te kweken, zodat het kruid bij koud en slecht weer kan worden binnengehaald. Basilicum mag beslist niet uitdrogen. Bij te veel water gaan de stengels rotten en hangen. De bladeren bij heet weer besproeien. In de periode juli - september is het tijd voor de oogst van de onderste blaadjes en jonge topjes. De plant bloeit in de nazomer; het verwijderen van de bloemen heeft als voordeel dat de plant zijn vorm beter behoudt en meer blaadjes krijgt om te oogsten.

Borago officinalis

KRUIDEN

B

Komkommerkruid, (Borage) verwijst naar de geur en het aroma van deze plant dat sterk doet denken aan komkommer. Het wordt ook wel Bernagie genoemd. Het is een bekend keukenkruid, afkomstig uit de landen rond de Middellandse Zee. Het werd door de eeuwen heen verspreid over Europa en Noord-Amerika. Bij de Grieken en de Romeinen stond dit kruid in hoog aanzien. Borago zou van het Italiaanse 'borra' komen wat wol betekent, verwijzend naar de dikke, grijze en korte beharing van de plant. Deze valt bij aanraking onmiddellijk op: ruw en zilverachtig van kleur. Daarom behoort het tot de familie van de Ruwbladigen (Boraginacea). In de Middeleeuwen liet men de bladeren in wijn trekken. Deze werd daarna gedronken om letterlijk en figuurlijk moed in te drinken. Oorspronkelijk gebruikte men dit kruid om zijn geneeskrachtige waarde, momenteel wordt het echter toegepast als keukenkruid. Zowel aan de bladeren als aan de bloemen worden geneeskrachtige eigenschappen toegeschreven. Komkommerkruid is rijk aan mineralen en bevat een hoog kaliumgehalte. Zaaian: De vermeerderingswijze bestaat zoals bij de meeste éénjarige planten uit zaaian. Dit kan gebeuren in de lente (maart - april), zowel in pot als in de vollegrond. De bloeitijd is in juni - augustus. Men kan ook zaaian in het najaar (september-oktober), deze planten kunnen gezien hun wintervastheid de kou trotseren en geven al bloemen in mei. Planten sterven na de bloei en zaadvorming af.

Coriandrum sativum

KRUIDEN

C

Koriander, Koriander is een van de oudste keukenkruiden dat door de mens wordt gebruikt. In Egyptische piramides vinden we sporen terug van het kruid. De Romeinen op hun beurt, gebruikten koriander gemengd in azijn om hun vlees in te strijken wat bederf voorkwam. Onderzoeken tonen inderdaad aan dat de plant schimmelwerend en bacteriedodend werkt. Het plantje is uit het Midden-Oosten door de Romeinen meegebracht naar onze streken. Koriander is familie van de schermbloemige en het wordt ongeveer 60 cm hoog. Het is een éénjarig kruid, met witte tot roze bloemschermen, deze laatste geven het zaad. Het blad doet denken aan kleine selderblaadjes. De zaden zijn ongeveer even groot als peperbolletjes waar ze dan ook op lijken. De zaden worden ook gebruikt in de keuken. Deze geven een aangename aromatische smaak aan gerechten. Het blad wordt gebruikt in stoofschotels, kipperechten, salades en sauzen. Vooral in de Oosterse en Zuid-Amerikaanse keuken maakt men er gretig gebruik van. Men dient het blad steeds vers te gebruiken want éénmaal gedroogd, verliest het zijn aroma. Invriezen kan, maar gaat ten koste van de mooie groene kleur. De zaden hebben een licht pikant, anijsachtig aroma. Ook gemalen is koriander een belangrijk ingrediënt van het curiemengsel 'garammasala' dat we terugvinden in de Indische keuken. De geneeskrachtige werking van koriander bevordert de eetlust en is op vele manieren nuttig voor onze spijsvertering. Het voorkomt een opgeblazen gevoel en vermindert branderigheid van de maag. Het werkt ook vochtafdrijvend. Bij verkoudheid, griep of in een periode van stress kan koriander verlichtend werken. De geplette zaden werken als kompres goed in op pijnlijke gewrichten en zijn ook een hulpmiddel bij aambeien. Zaaian: Koriander verkiest een zonnig plaatsje en groeit het best in licht kalkhoudende, humusrijke en goed doorlaatbare grond met organische bemesting. Het plantje groeit het best in volle grond, wat vooral noodzakelijk is als het kruid wordt opgeweekt voor het oogsten van de zaden. In potten kweken we het plantje enkel voor het blad. Vanaf half april kan men koriander in huis of in de serre zaaian. Het duurt wel 14 dagen voor het zaad kiemt. Het plantje kan uitgeplant worden in volle grond vanaf mei op een afstand van 30 cm. Men kan ook ter plaatse zaaian in volle grond, wel op een zonnige beschutte plaats. De rijafstand is 30 cm, maar kan worden uitgedund op 20 à 25 cm. Tot de kieming moet de grond vochtig blijven door middel van geperforeerde folie. De zaden worden geogst wanneer ze lichtbruin verkleuren. Bewaren kan het beste in een glazen bokaal met deksel.

Melissa officinalis

KRUIDEN

M

Citroenmelisse, (*Melissa officinalis*) is afkomstig uit Zuid-Europa. In Sardinië en Corsica groeit het in de vrije natuur. De Grieken kennen cintoenmelisse al sinds 2000 jaar. Ze gebruikten het niet alleen als keukenkruid, maar ook als medicinale plant. Via de Romeinen en de Arabieren kwam dit plantje naar onze streken. Rond 1611 maakten de Parijse Karmelietessen-zusters het vermaarde 'Eau de Melisse des Carmes' -waarin citroenmelisse één van de ingrediënten was - en dat in vorige eeuwen in geen enkele huisapotheek ontbrak omwille van de geneeskrachtige werking. Citroenmelisse is een doorlevende, kruidachtige plant die 's winters ondergronds verder leeft via wortelstokken. De witte bloemen in kransen verraden dat de plant tot de Lipbloemigen behoort. Het kruid wordt 50 à 80 cm hoog en geeft een citroengeur af, minder sterk dan citroenkruid, waarmee het soms wel eens wordt verward. Citroenmelisse is een prima hulpmiddel bij allerlei vervelende kwaaltjes. Enkele druppels Eau de Carmes op een klontje suiker kan hoofdpijn, buikkrampen of een moeilijke spijsvertering verlichten. Bij aromatherapie wordt het kruid aangewend als hulpmiddel bij depressies, slapeloosheid en hartkloppingen. Vers blad toevoegen aan het badwater werkt ontspannend en kalmerend. Een kopje verse thee voor het slapengaan werkt ontspannen en komt de nachtrust ten goede. Bij insecten beten en zweren kunnen verse bladeren helpen. Bij te hoge concentraties moet men welopleppen voor allergische reacties. De extracten worden ook gebruikt in anti-mugmiddelen en ze verdrijven motten. Zaaïen: Citroenmelisse is gemakkelijk te kweken en stelt weinig eisen wat grond- en standplaats betreft. Citroenmelisse voelt zich het best thuis op voedzame- en vochtige grond. Ook een zonnig plaats (niet te fel, liefst vanaf de vroege namiddag met een beetje schaduw) valt in de smaak. Planten in de zon geven meer aroma af, oudere planten verliezen dit laatste en geven ook minder smaak aan onze gerechten. Ook in potten op het terras groeit het keukenkruid uitstekend. Het plantje is zeer gemakkelijk te vermeerderen door zaaïen in de lente. Het kiemt wel traag. Het zaait zichzelf uit en is dan ook regelmatig op een andere plaats in onze tuin terug te vinden.

Salvia officinalis

KRUIDEN

S

Salie, (*Salvia officinalis*) is de koningin onder de geneeskrachtige planten. De Latijnse werkwoordsvorm voor salie is salvare en betekent genezen, helen of zelfs redden. Eeuwenlang werd salie als een wonderplant beschouwd. De herkomst van salie is terug te vinden bij de Grieken en de Romeinen. De Romeinen brachten het mee naar onze streken. Het kruid had een hoog aanzien als geneeskrachtige plant. Tegenwoordig wordt het veel in de keuken gebruikt. Zowel bij vis- als vlees-gerechten, mits met mate en met zo weinig mogelijk andere kruiden combineren. Kruidenazijn en kruidenolie vragen ook om salie. De combinatie met varkens- en kalfsvlees is eveneens zeer smakelijk. Ook maken we gebruik van de helende werking van salie. Het wordt vaak gebruikt als mondspoelmiddel, omdat het kruid ontsmettend werkt (ontstoken tandvlees e.d.). Lauwe saliethee, gebruikt als gorgelmiddel, werkt genezend bij keelpijn en ontstoken amandelen. Ook als slaapmutsje is deze thee ideaal. Salie mag niet worden gebruikt tijdens de zwangerschap. Zaaïen: Salie kan het beste worden gezaaid op een zonnige, liefst beschut plaatsje in de tuin. De grond moet kalkrijk en goed gedraineerd zijn. Kortom, in voedzame, droge grond staat salie zeker op zijn plaats. Ook in een vaste planten border komt salie goed tot zijn recht, dit dankzij de groengrijze kleur van de plant met daar bovenop in de zomer nog de mooie paarsblauwe bloemen. Salie is ook gemakkelijk te kweken in potten op het terras. Zaaïen kan in maart onder glas. Verspenen in potjes en eind mei uitplanten in de vollegrond. Salie is weinig onderhevig aan ziekten of insecten en daardoor een gemakkelijk te telen plant.

Aronia arbutifolia

Hydrangea arborescens Annabelle

Weigelia florida Monet

Physocarpus opulifolius Dart's Gold

Euonymus europaeus

Trochodendron aralioides

Hibiscus syriacus Purple Ruffles

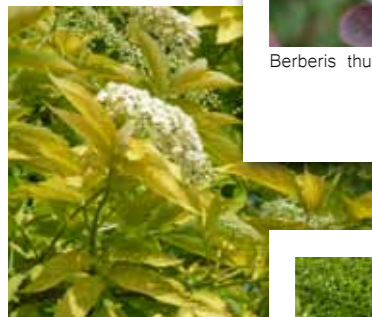
Berberis thunbergii Atropurpurea

Choisya Goldfinger

Corylus avellana Contorta

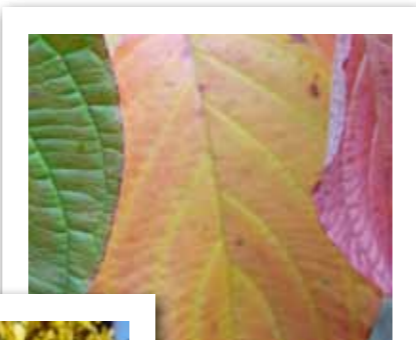
Sambucus nigra Aurea

Buxus sempervirens

Hypericum Magical White

Cornus alba

Buddleja davidii Border Beauty

Forsythia intermedia Spectabilis

Hydrangea macrophylla St. Claire

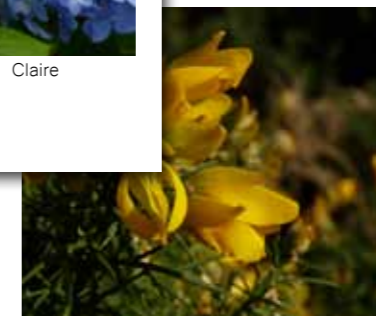
Lagerstroemia indica Cordon Blue

Amelanchier lamarckii

Deutzia elegantissima Rosalind

Ulex europaeus

Chaenomeles superba Jet Trail

HOOFDSTUK

HEESTERS

- Inleiding
- De standplaats
- De verzorging
- Het gebruik
- De soortenindeling

Alfabetische volgorde assortiment:

- A Bloeiende heesters.
- B Groenblijvende heesters.
- C Hortensia's.
- D Japanse esdoorns.
- E Rhododendrons.
- F Verdere heesters

Heesters ruiken, voelen en zien:

Trompenburg Tuinen & Arboretum, Honingerdijk 86 (beneden), 3062 NX Rotterdam (www.trompenburg.nl).

Het Von Gimborn Arboretum, Velperengh 13, 3941 BZ Doorn (www.gimbornarboretum.nl).

Arboretum Belmonte, Generaal Foulkesweg 94, 6703 DS Wageningen (www.arboretum-belmonte.nl).

Arboretum De Dreijen, Generaal Foulkesweg 37, 6703 BL Wageningen (www.botanischetuinen.wur.nl/NL/dreijen)

Hortus Botanicus Amsterdam, Plantage Middenlaan 2 a, Amsterdam (dehortus.nl)

Arboretum Poort-Bulten, Lossersestraat 70a, De Lutte (www.arboretum-poortbulten.nl)

Botanische Tuin TU Delft, Poortlandplein 6, Delft

Hortus botanicus Leiden, Rapenburg 73, Leiden (www.hortusleiden.nl)

Botanische Tuinen Universiteit Utrecht, Budapestlaan 17, Utrecht (www.bio.uu.nl/bottuinen)

Wilt u heesters aanschaffen? Kijk dan in onze webshop, klik op de banner tuinplanten en daarna klikt u op de banner heesters. (Hier vindt u honderden soorten heesters).

Nederlandse naam	Tuinhibiscus of altheastruik	Onderhoud
Bloemkleur	wit met roze gloed en lilaroze aderen	
Bladkleur	groen	Eventueel na de bloei de oude takken verwijderen.
Hoogte	twee tot twee en halve meter	
Bloeitijd	augustus tot in oktober	
Geur	heel licht zoet	
Standplaats	zonnig tot halfschaduw	
Groenblijvend	bladverliezend	
Grondsoort	van zand tot klei, goed vochtdoorlatend	
Vochthuishouding	niet te nat	
aantal per m2	n.v.t.	
Gebruik	solitair	
Familienaam	Kaasjeskruidfamilie	

Bloeiende heesters H

Nederlandse naam	Tuinhibiscus of altheastruik	Onderhoud
Bloemkleur	witroze en brede purperrode aderen	
Bladkleur	groen	Eventueel na de bloei de oude takken verwijderen.
Hoogte	twee tot twee en halve meter	
Bloeitijd	augustus tot in oktober	
Geur	heel licht zoet	
Standplaats	zonnig tot halfschaduw	
Groenblijvend	bladverliezend	
Grondsoort	van zand tot klei, goed vochtdoorlatend	
Vochthuishouding	niet te nat	
aantal per m2	n.v.t.	
Gebruik	solitair	
Familienaam	Kaasjeskruidfamilie	

Hibiscus syriacus Hamabo

Bloeiende heesters H

Nederlandse naam	Tuinhibiscus of altheastruik	Onderhoud
Bloemkleur	witroze en brede purperrode aderen in het hart extra bloemblaadjes	Eventueel na de bloei de oude takken verwijderen.
Bladkleur	groen	
Hoogte	twee tot twee en halve meter	
Bloeitijd	augustus tot in oktober	
Geur	heel licht zoet	
Standplaats	zonnig tot halfschaduw	
Groenblijvend	bladverliezend	
Grondsoort	van zand tot klei, goed vochtdoorlatend	
Vochthuishouding	niet te nat	
aantal per m2	n.v.t.	
Gebruik	solitair	
Familienaam	Kaasjeskruidfamilie	

Hibiscus syriacus Lady Stanley

Bloeiende heesters H

Nederlandse naam	Tuinhibiscus of altheastruik	Onderhoud
Bloemkleur	blauwlila en purperrode aderen	
Bladkleur	groen	Eventueel na de bloei de oude takken verwijderen.
Hoogte	twee tot twee en halve meter	
Bloeitijd	augustus tot in oktober	
Geur	heel licht zoet	
Standplaats	zonnig tot halfschaduw	
Groenblijvend	bladverliezend	
Grondsoort	van zand tot klei, goed vochtdoorlatend	
Vochthuishouding	niet te nat	
aantal per m2	n.v.t.	
Gebruik	solitair	
Familienaam	Kaasjeskruidfamilie	

Hibiscus syriacus Oiseau Blue

Bloeiende heesters H

Nederlandse naam	Tuinhibiscus of altheastruik	Onderhoud
Bloemkleur	lilaroze	
Bladkleur	groen	Eventueel na de bloei de oude takken verwijderen.
Hoogte	twee tot twee en halve meter	
Bloeitijd	augustus tot in oktober	
Geur	heel licht zoet	
Standplaats	zonnig tot halfschaduw	
Groenblijvend	bladverliezend	
Grondsoort	van zand tot klei, goed vochtdoorlatend	
Vochthuishouding	niet te nat	
aantal per m2	n.v.t.	
Gebruik	solitair	
Familienaam	Kaasjeskruidfamilie	

Hibiscus syriacus Purple Ruffles

Bloeiende heesters H

Nederlandse naam	Tuinhibiscus of altheastruik	Onderhoud
Bloemkleur	lilawit met roze gloed en purperrode aderen	
Bladkleur	witgroen bont	Eventueel na de bloei de oude takken verwijderen.
Hoogte	twee tot twee en halve meter	
Bloeitijd	augustus tot in oktober	
Geur	heel licht zoet	
Standplaats	zonnig tot halfschaduw	
Groenblijvend	bladverliezend	
Grondsoort	van zand tot klei, goed vochtdoorlatend	
Vochthuishouding	niet te nat	
aantal per m2	n.v.t.	
Gebruik	solitair	
Familienaam	Kaasjeskruidfamilie	

Hibiscus syriacus Purpureus Variegatus

Bloeiende heesters H

Nederlandse naam	Tuinhibiscus of altheastruik	Onderhoud
Bloemkleur	lilaroze en in het hart rode vlekken	
Bladkleur	groen	Eventueel na de bloei de oude takken verwijderen.
Hoogte	twee tot twee en halve meter	
Bloeitijd	augustus tot in oktober	
Geur	heel licht zoet	
Standplaats	zonnig tot halfschaduw	
Groenblijvend	bladverliezend	
Grondsoort	van zand tot klei, goed vochtdoorlatend	
Vochthuishouding	niet te nat	
aantal per m2	n.v.t.	
Gebruik	solitair	
Familienaam	Kaasjeskruidfamilie	

Hibiscus syriacus Woodbridge

HOOFDSTUK

Kastelen, kerken, molens en natuurgebieden

KASTEEL DUURSTEDDE

Geschiedenis

In de dertiende eeuw begon men in Nederland te bouwen met baksteen. Iedere landheer met enige importantie - zo ook Zweder van Abcoude uit het geslacht Van Zuylen (vandaar de drie zuilen in het stadswapen van Wijk bij Duurstede) - wil dan een 'stenen huis'. In 1270 laat Zweder op de plek waar het oude plaatsje Dorestad gelegen had het eerste bakstenen bouwsel verrijzen, de Donjon, een verdedigbare woontoren. Hij gaf het de naam Duurstede.

In het midden van de 15e eeuw ging de heerschappij van de Van Abcoudes over op de bisschop van Utrecht. En Wijk bij Duurstede, in een vroegere periode een florerende nederzetting, werd in Europa opnieuw belangrijk. Dat had alles te maken met de komst van de Bourgondische bisschoppen. David, een bastaardzoon van Philips de Goede, werd tot de nieuwe bisschop van Utrecht benoemd. Maar hij kon niet in Utrecht zelf terecht omdat daar de door het volk gekozen Gijsbrecht van Brederode als bisschop resideerde. David vestigde zich daarom op Duurstede. Maar hij vond de enkele Donjon toren te pover en liet in de kortste keren het hele eiland uitbouwen tot een groot machtig kasteel, met de oorspronkelijk vierkante toren in het midden. Het telde in die tijd, zonder bijgebouwen, vijfenzeventig vertrekken.

Na 1470 was het kasteel vele jaren het centrum van macht, praal en pracht, van grootse feesten en bevordering van kunst en cultuur. David bracht er veertig jaar van zijn leven door. Hij werd opgevolgd door zijn halfbroer Philips. Deze bisschop stierf in 1524 en liet zijn boedel op Kasteel Duurstede na aan zijn opvolger. Maar die voelde niets voor het aanvaarden van de erfenis omdat hij dan ook de gigantische schulden moest betalen. De hele boedel werd dan ook geveild. Nadat keizer Karel V kort het kasteel in zijn bezit had werd het daarna eigendom van de Staten van Utrecht die geen geld hadden voor onderhoud. Het onbewoonde kasteel raakte snel in verval en verloor zijn stenen. De Fransen verwoestten in 1672 de binnenstad van Wijk bij Duurstede, maar lieten het verlaten kasteel ongemoeid. Toen de Fransen weg waren heeft de bevolking zich schadeloos gesteld voor de verwoeste woningen door eerst heimelijk maar later open en bloot stenen van het kasteel te verslepen en uit de muren te breken voor de herbouw van hun huizen. In 1852 kreeg de stad Wijk bij Duurstede de ruïne in eigendom en werd er een stadspark omheen aangelegd. Maar op het kasteleiland zelf vervielen de torens tot zorgwekkende staat. In 1883 en 1948 vonden restauraties aan de Bourgondische toren plaats. In 1986 kwam de oude vierkante Donjon aan de beurt. Sinds 1994 kan daarin worden getrouwd.

Langs de Wal 6 - 7
3961 AB Wijk bij Duurstede
www.kasteelduurstede.nl

Poldermolen De Marsch

Geschiedenis

Vroeger kampte het voormalige Polderdistrict Mars, Lede en Overwaard (880 ha.) met grote overlast van hemel- en kwelwater. Om de afvoer hiervan te bevorderen, besloot men in 1758 in de Mars een achtkante watermolen te bouwen.

Na ruim een eeuw, in 1868, was de molen toe aan een grondige restauratie. Het polderbestuur wilde hem toen laten slopen, omdat het nut van de molen niet opwoog tegen de becijferde kosten. Maar toen de eigenaars van de laaggelegen gronden protesteerden, liet men hem toch opknappen.

Op 2 juli 1884 brandde deze molen geheel af. Besloten werd toen tot de bouw van een ronde stenen windwatermolen.

Bouwer was D. van der Tas uit Charlois. De aanneemsom bedroeg f 14.600,-. De molen maalde het polderwater uit op het benedeneinde van de nabije Rijnstrang. Deze loosde via de Oudewaardsesluis op de Rijn.

De molen is in 1956 gerestaureerd in het kader van de Wet BWO (Bescherming Waterstaatswerken in Oorlogstijd).

De taak als poldermolen verviel met de ruilverkaveling Echteld-Lienden, begonnen in de jaren zestig. De molen kon daarna niet meer uitmalen op boezemwater. Tegenwoordig wordt daarom in circuit gemalen. Opmerkelijk daarbij is dat de polder nog steeds een zomer- en winterpeil heeft en dat dit dus ook invloed heeft op het circuit.

Marsdijk 2 4033 CD Lienden

voor meer info: www.molendatabase.nl

Geschiedenis

Op de plaats van de tegenwoordige molen (in een uiterwaard van de Lek) heeft een voorganger gestaan - waarschijnlijk een standerdmolen - die in de tweede helft van de 17e eeuw in handen was van molenaar Cornelis Willemsz. Rijswijk maakte toen deel uit van de heerlijkheid Maurik, welke tot 1697 behoorde tot de bezittingen van de heren, later graven, van Culemborg. Reeds in de 14e eeuw hield de heer van Culemborg het gemaal en de wind in pacht van de hertog van Gelre. Uit notariële akten blijkt dat in 1732 gesproken wordt over "seeckeren steenen wind coormolen ..... kerspel Rijswijk". Het op de baard vermelde jaar '1703' kan dus inderdaad het bouwjaar van de huidige molen zijn.

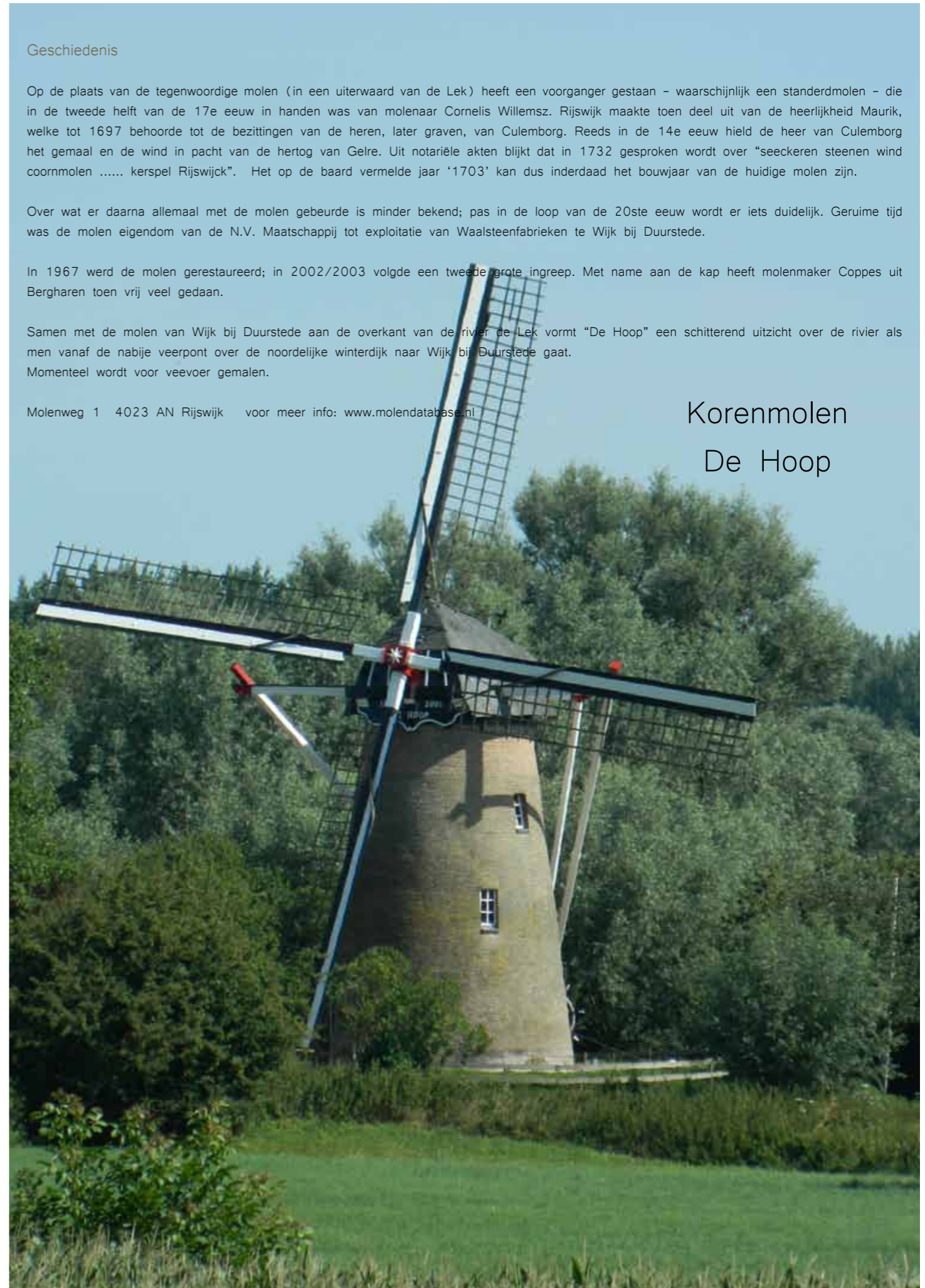
Over wat er daarna allemaal met de molen gebeurde is minder bekend; pas in de loop van de 20ste eeuw wordt er iets duidelijk. Geruime tijd was de molen eigendom van de N.V. Maatschappij tot exploitatie van Waalsteenfabrieken te Wijk bij Duurstede.

In 1967 werd de molen gerestaureerd; in 2002/2003 volgde een tweede grote ingreep. Met name aan de kap heeft molenmaker Coppes uit Bergharen toen vrij veel gedaan.

Samen met de molen van Wijk bij Duurstede aan de overkant van de rivier de Lek vormt "De Hoop" een schitterend uitzicht over de rivier als men vanaf de nabije veerpont over de noordelijke winterdijk naar Wijk bij Duurstede gaat. Momenteel wordt voor veevoer gemalen.

Molenweg 1 4023 AN Rijswijk voor meer info: www.molendatabase.nl

Korenmolen De Hoop

Amerongse bovenpolder

Tussen de steenfabriek bij Elst en de stuw van Amerongen/Maurik ligt de Amerongse Bovenpolder. Deze uiterwaard wordt in het kader van het project Noordoever Nederrijn geleidelijk omgevormd tot een rivieroeversreservaat. Het project Noordoever Nederrijn omvat 40 kilometer nieuwe natuur tussen Arnhem en Wijk bij Duurstede en heeft De Blauwe Kamer als voorbeeldgebied.

Van rivierwal tot stuwdal

Om in de Bovenpolder de variatie in flora en fauna te vergroten is een 45 hectare groot kwelmoeras aangelegd. Het moeras wordt gevoed door schoon grondwater (=kwel) afkomstig van de Utrechtse Heuvelrug. In zo'n kwelmoeras leven bijzondere plantensoorten die behoefte hebben aan (ijzerrijk) grondwater, zoals waterviolier, lidsteng en bepaalde zeggesoorten. In de komende jaren wordt in de Bovenpolder nog een oude riviergeul uitgegraven en gaan halfwilde paarden en runderen het gebied begrazen. Door deze maatregelen ontstaan in de Bovenpolder geschikte leefgebieden voor amfibieën, kleine zoogdieren, insecten en moerasvogels zoals kwak en (zwarte) ooievaar. Mogelijk worden bij de Bovenpolder in de toekomst ook de ecologische verbindingen met de Heuvelrug hersteld. Door de aanleg van een ecoduct kunnen de dieren ongehinderd van hoog naar laag trekken en omgekeerd. De ontwikkeling van de Amerongse Bovenpolder vindt plaats in samenwerking met de provincie Utrecht, de Dienst Landelijk Gebied, het ministerie van LNV, de gemeente Amerongen, het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Rijkswaterstaat.

Recreatieve voorzieningen

Langs de Amerongse Bovenpolder en door het Amerongse Bos is een route uitgezet van 6 kilometer (blauw gemarkeerd).

Door de Amerongse Bovenpolder loopt een wandelroute die aansluit op het Laarzenpad van Staatsbosbeheer. Het gebied ten oosten van de Veerweg, in beheer bij Het Utrechts Landschap, is geopend van 1 oktober tot 1 april. Van 1 april tot 1 oktober is het gebied gesloten. Het is dan beschermd broedgebied. Dan is echter wel open het westelijke gebied, dat wordt beheerd door Staatsbosbeheer. Die sluit weer vanaf 1 oktober tot 1 april, wanneer ganzen hier komen fourageren.

Wegens de aanwezigheid van vrijlevende grazers zijn honden niet toegestaan. De wandelroute langs de Amerongse Bovenpolder (door het Onderlangs) kan wel met honden worden gelopen (aan de lijn).

(bron: Utrechts Landschap)

Planken Wambuis

Eindeloos fietsen door glooiende heidevelden. Avontuurlijk wandelen langs stuifzand en door bossen. Grazers zoals paarden en Spaanse runderen tegenkomen. Dat kan in Planken Wambuis, een fraai natuurgebied bij Ede op de Zuidwest-Veluwe.

Om het gebied goed te overzien zijn er drie uitkijkpunten. Misschien ontmoet je er wel viervoeters zoals reeën en zwijnen, of de meer exotische Spaanse runderen die de heide begrazen. Op Planken Wambuis kun je in ieder seizoen actief van de natuur genieten.

Planken Wambuis groeit

Tot voor kort lag Planken Wambuis sterk geïsoleerd tussen boerenbedrijven, snelwegen en andere hindernissen. Natuurmonumenten bracht daar verandering in. De omvangrijke landbouwenclaves Reijerscamp en Oud Reemst zijn aan Planken Wambuis toegevoegd en natuurvriendelijk ingericht. Tussentijdse barrières worden overbrugd met wildpassages over de A12 en A50. Zo ontstaat een groen netwerk van aaneengesloten natuurgebieden, zodat herten straks ook kunnen grazen in de uiterwaarden van de Rijn.

Bijzondere dieren

Zandhagedis en gladde slang gedijen goed in het open gebied van Planken Wambuis. Daarom pleegt Natuurmonumenten regelmatig onderhoud aan het gebied. Zoals boompjes verwijderen op heide en stuifzand, en heide plaggen om vergrassing tegen te gaan. Zo blijft dit natuurgebied in topconditie.

Planken Wambuisweg 1a,
6718 SP Ede

NACHTVLINDERS LOKKEN

Meestal zie je overdag vlinders vliegen. Maar wist je dat er ook een heleboel vlinders zijn die 's nachts vliegen? Deze vlinders noemen we nachtvinders. Je kunt ze lokken met licht of met stroop, en ze dan goed bekijken.

Stroopmengsel

Je kunt nachtvinders lokken door stroop op de bomen te smeren. Daarom wordt nachtvinders kijken ook wel stropen genoemd. Het betekent niet dat je de vlinders gaat vangen, maar bekijken.

Basisrecept

Suikerstroop (1 pot)

Extra suiker (2 eetlepels)

Bier, wijn en/of vruchtenlikeur (een flinke scheut of zoveel als nodig om het een beetje dunner te maken)

Hoe werkt het?

Maak het recept een paar dagen van tevoren. Dan kan de alcohol lekker inwerken.

Vanaf een uur voor de zon onder gaat kun je de stroop op bomen smeren. Smeer het zo hoog dat je het goed kunt zien, en merk de boom (bijvoorbeeld met een punaise) zodat je hem in het donker terug kunt vinden. Het beste zijn bomen die niet in het licht staan en een beetje ruw zijn, bijvoorbeeld eik en den.

Als het donker is kun je de bomen gaan bekijken met een zaklamp. De vlinders drinken van de stroop en worden een beetje sloom van de alcohol, waardoor ze rustig blijven zitten.

Sommige vlinders laten zich naar beneden vallen als ze beschenen worden. Kijk dus ook altijd even aan de voet van de boom!

BLUITEN - DINGENTJES VOOR KINDEREN

EXTRA RECEPT

Er worden heel veel verschillende recepten gebruikt. De basis is altijd suiker of fruit en alcohol. Alcohol zorgt dat de zoete geur beter ruikbaar is, en de vlinders worden er een beetje suf van, zodat ze rustig blijven zitten.

Je kunt al deze dingen gebruiken:

allerlei soorten overrijp fruit (vooral bananen)

appel- of perenstroop

rum

allerlei soorten bier en alcoholische dranken

een paar druppels amylocetaat (een chemische stof die exotisch ruikt)

Zorg dat je een plakkerig mengsel hebt dat goed op de boom blijft zitten. Heel veel succes met vlinders kijken!

LICHT

Je kunt nachtvinders lokken met licht. In de tuin, op het schoolplein of op de camping tijdens schoolkamp kun je, als het donker is, nachtvinders kijken.

Wat moet je doen?

Je moet een groot wit laken ophangen. Achter dat laken moet je een lamp zetten, zodat het laken fel verlicht wordt. Een felle gloeilamp of spaarlamp werkt al.

De vlinders zullen op het laken gaan zitten, zodat je ze goed kunt bekijken.

LICHTVAL

Je kunt ook op school een lichtval maken. Je hoeft dan niet 's nachts laat op te blijven om de vlinders te zien, maar je kunt ze 's ochtends in de val bekijken en later vrijlaten. Een lichtval is een grote bak gevuld met eierdozen waarop een soort grote trechter bevestigd is met daarboven een felle lamp. Nachtvinders komen op de lamp af en fladderen er omheen totdat ze per ongeluk door de trechter vallen en in de bak terecht komen. Daar gaan ze tussen de eierdozen zitten. Wanneer het 's morgens licht wordt blijven ze daar rustig zitten en kun je ze goed bekijken.

Er zijn kant-en-klare lichtvallen te verkrijgen bij entomologiespecialzaken, maar je kunt hem ook goed zelf maken.

BIJENBLOKKEN MAKEN

Niet alle bijen leven in een bijenkorf, er zijn ook bijen die alleen leven. Die bijen noemen we solitaire bijen. Ze stoppen hun eitjes in kleine gaatjes samen met wat voedsel, en dat gaatje metselen ze dan dicht met aarde en strootjes. Je kunt de bijen een plek geven in de tuin, door een bijenblok te maken. Dat is een blok hout met een heleboel gaatjes van verschillende groottes, waar de bijen hun eitjes in kunnen stoppen. Je kunt het beste gaten met een diameter van 3, 4, 5, 6 en 8 millimeter boren. De gaten moeten zo diep mogelijk gemaakt worden en aan de achterkant dicht zijn. Neem dus een dikke schijf. Naaldhout is hiervoor niet geschikt in verband met de hars die hieruit lekt. Hang het houtblok op een zonnige, liefst droge plek. Laat het iets schuin voorover hangen, zodat de regen niet in de gaten loopt. Wanneer een gaatje is opgevuld met een beetje klei weet je dat het gaatje in gebruik is genomen.

Ook van stukken rietstengel, bamboestokjes en vlierstengels maken deze bijen graag gebruik. De stokjes moeten aan een kant open zijn en aan de andere kant dicht.

De extra hulp voor bijen moet het hele jaar door buiten blijven hangen. De meeste bijtjes brengen namelijk als pop de winter door in het blok en komen in het voorjaar naar buiten gekropen. Als dichte gaatjes weer open zijn, is het bijtje dus alweer gevlogen.

HELP!

we hebben een TUIN.....!!!!!!

Onze tuinbonnen

De oplossing voor al uw tuinproblemen.

TUINBONNEN

TUINBONNEN

TUINBONNEN

HOVENIERSBON

De bestrating is groener dan het gras van de burenen!

Het gazon zit vol met mos, hoe pakken we dit aan.

Onze dochter is druk en dat kun je aan haar tuin te zien.

Voor mensen die wat hulp kunnen gebruiken in de tuin.

SNOEIBON

Kent u iemand wiens tuin lijkt op een Veluws bos?

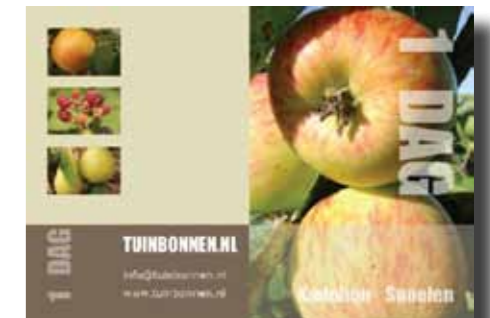
Wilt u iemand helpen met een snoei probleem?

Is er bij bekende de vraag, Hoe moet er gesnoeid worden of wat moet wanneer gesnoeid?

Uw partner vindt In de tuin werken heerlijk en is bent best handig, alleen de uitvoering is twijfelachtig!

Door de beplanting de tuin niet meer zien!

Wilt u met familie, vrienden of kennissen een cursus snoeien in uw eigen tuin beleven?

We hebben wel de ideeën, maar kan het wel?

Mijn man wil de tuin vol met asfalt. Een onderhoudsvriendelijke tuin kan toch ook op een groenere manier?

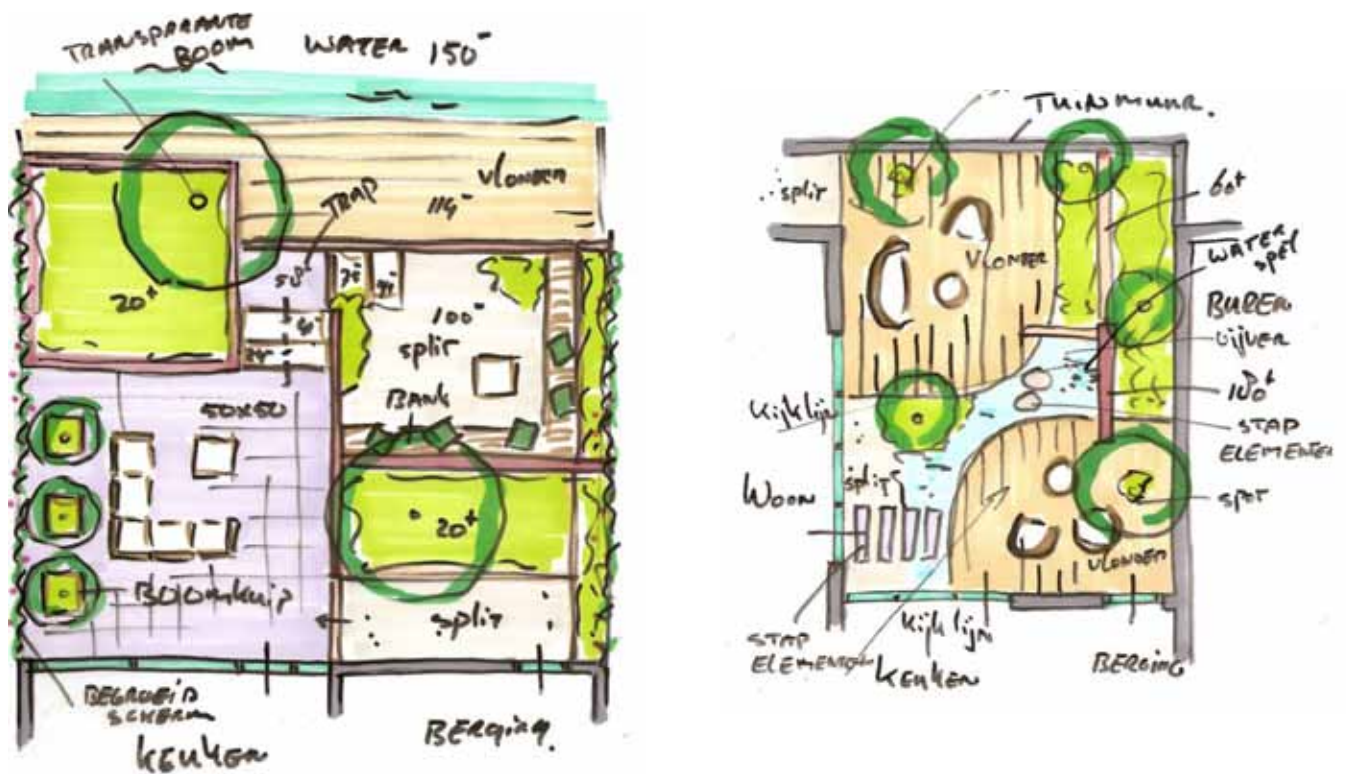
TUINPROBLEMEN!

Onze specialisten staan voor u klaar!

Voor meer informatie, bezoek onze webshop

[tuinbonnen](http://tuinbonnen.nl)

SCHETSSERVICE

We hebben wel de ideeën, maar kan het in de praktijk wel zo werken? Mijn man wil de tuin vol met bestrating, een onderhoudsvriendelijke tuin kan toch ook wel op een groenere manier?

Ter kennismaking met onze diensten en uiteraard met onze tuinontwerpen bieden wij u de gelegenheid om bij u aan tafel een schets van uw tuin te laten maken. Ala minuut worden op basis van onze kennis, ervaring en visie uw tuinwensen vertaald in een concrete schets van uw nieuwe tuin. Tegelijk doen wij u een schot voor de boeg aangaande de te verwachten kosten aan materialen en arbeid. De kosten van het laten maken van een tuinschets, waarbij u zo'n 1,5 tot 2 uur aan tafel gaat met onze professionele tuinontwerper kost

**€ 65,00 incl. BTW. Geldig tot eind september
aanmelden per mail!**

WANDER VAN LAAR

DE GROEN HEREN TUINARCHITECTUUR
WWW.DEGROENEHERENTUINARCHITECTUUR.NL
INFO@DEGROENEHERENTUINARCHITECTUUR.NL

WWW.WEBSHOPTUINMATERIAAL.NL